

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. decembra 1856.

Je li potrebno, da kmetovavec bukve prebira?

Dandanašnji se giblje in napreduje vse: obertniki, tovarniki, umetniki prizadevajo si, da dobivajo boljše orodje, boljše mašine, da ž njimi dogotovljajo boljše izdelke, pa tote hitreje od nekdanj. Nasledki tega hvalevrednega prizadevanja so pa tudi očitni: od dne do dne prihajajo med ljudi nove koristne iznajdbe, novo bolj špogljivo orodje, novi pomogljivi za obertnijske in tovarne sploh. Vse gré hitreje spod rok, ali prav govoriti, spod bolj umetnih naprav in mašin. Takemu napredovanju sledi pa tudi večje blagostanje ne le posameznih obertnikov in fabrikantov, ampak vesvoljne dežele.

Kaj pa kmetijstvo? Tudi to napreduje in mora napredovati, če noče zaostajati v veliko škodo domovine. Kmetovavec dan današnji ne more in ne sme muditi se pri davni navadi; krilati čas poganja tudi njega naprej; kazavec na veliki uri sveta pomika se tudi njemu, ter mu veleval: Naprej!

Bodi Bogu milo, da po slovenski zemlji še premalo kmetov pazi na te znamenja vesvoljnega napredovanja; da lenoba in nevednost zadržujete veliko veliko množico gospodarjev, stopiti v kolo sprevidenih svojih domačih in ptujih kmetovavcov udeležiti se njih omike, njih blagostanja!

Namenil sem zatorej dokazati, da je živa potreba, da dandanašnji napreduje vsak gospodar v vedah kmetijskih.

O sedanjí dôbi ne gré dalje, da bi kmetovavec, obdelovaje svoje zemljišče, le tega se deržal in ravnal le po tem, kar in kakor so ravnali nekdanj očetje njegovi, temoč živa potreba je tudi za njega, da napreduje. Gospodarsko napredovanje je pa v tem, da gospodar se soznanja z vsemi napredki, ktere poljodelstvo kot véda (znanstev) dela neprenehoma. Časi so se premenili, ter se preminjajo vedno; plodovite zemlje je manj od leta do leta, ker ji novonapravljene pahišstva, tvornice, železnice, povodnje vedno več prostora jemljejo, nasproti pa množijo se ljudje, da tedaj je več hrane potreba kot nekdanj, zemlja pa tajište manj rodi. Kam pridemo po takem mi, kar nas sedaj živi? Kako preživiti sebe in družino svojo? Kaj bode za nami z našimi otroci? Kaj početi vendar v taki nadlogi?

Odgovor na to je:

Mi moramo zemljo siliti, da več rodi, kakor je rodila dozdej; mi jo moramo pa tudi boljšati pa krepčati, toda ne le za eno leto, ampak za vse prihodnje dni. Da pa to dosežemo, moramo vedeti več o kmetijstvu, poznati moramo pomogljive v tem važnem predmetu; ni dalje zadosti, da ravnamo vedno po starem kopitu, kakor smo vidili ravnati svoje očete, in kakor je, žalibog, večidel še navada pri nas. Obdelovavci zemlje morajo se kaj novega in boljšega naučiti, da utegnejo pridobivati več plodov iz svojih zemljištev.

V toti namen so bukve.

Če pa to terdimo, ne zahtevamo, da bi vsak kmetovavec ali posestnik majhnega zemljišča v kmetijske bukve se zakopal ter jih prebiral noč in dan; tudi ne želimo, da bi vse poskušal prosti selan, kar koli se novega nahaja in priporoča tû pa tam v bukvah in časopisih; tega ne! — kajti

to bi bilo priprostemu kmetu v kvar, in on bi zguboval še te dohodke, ktere dobiva dozdej od zemlje po davno navadnem obdelovanju in pa djanski vednosti svoji. Tudi je res, da tako imenovani „učeni“ kmetovavci velikokrat so najslabeji djanski gospodarji. Kmet mora delati z družino vred, truditi se pridno in djatelno, ne pa zakopati se v bukve. Vendar je tudi v tem, kakor povsod, nekaj preveč, nekaj premalo. Ne bilo bi prav, ako bi kmetovavec zane-marjal svoje djanske opravila, ter le naukov iskal po kmetijskih bukvah; prav bi pa tudi ne bilo, ako bi vse podučenje in vse vednosti o napredovanju poljodelstva zaničeval in od sebe odvrčal, posnemaje le to, kar je od mladih nog se djansko naučil od svojega očeta. Veliko novega in poljodelcu koristnega je prišlo na beli dan o noveji dôbi; veliko imenitnega v poljodelstvu prihaja vedno še, in godijo se premembe v kmetijstvu, od kterih se našim očetom še sanjalo ni. Če slovenskemu kmetovavcu ni mar, da bi novih iznajdb v gospodarstvu saj nekoliko pozvedil, ostane revež in nevednež; prekosili ga bodo v kmetijstvu sosode njegovi, Nemci pa Lahi, ki po novih bukvah in časnikih pozvedujejo pridno, kjer se kaj hasnjivega novega nahaja po svetu. (Dalje sledí.)

Iz pariške razstave l. l.

Ker so še le unidan diplomí tistim obertnikom in fabrikantom došli, kteri so za svoje v Parizu lani razstavljene izdelke svetinje ali pa pohvalne pisma prejeli, nam je sedaj priložnost dana, po versti imenovati vse tiste, ktere je na Krajskem čast doletela, da so dobili svetinje ali pa pohvalnice.

Svetinjo (medaljo) 1. verste so dobili: 1) c. k. vodstvo idriškega rudarstva, 2) baron Zoisove fužine na Javorniku, 3) cukrofabrika ljubljanska.

Svetinjo (medaljo) 2. verste so prejeli: 1) papirnica v Vevčah pod Ljubljano, 2) oljarija v Vevčah pod Ljubljano, 3) V. Ruardove fužine na Savi.

Pohvalno pismo so dobili: 1) Novak Janez v Kamnigoricí, 2) Samasa Anton v Ljubljani, 3) J. Benedik v Stražišu poleg Krajna, 4) Brata Lokarja v Krajnu, 5) T. žl. Domazetovič v Ljubljani.

Krajopisje.

Terst. (Dalje).

Akoravno ne najdemo pri mestnih poslopih nič posebnega, vendar enakomernost in talijanski okus dajeta mestu — pa le novemu — neko prijetnost in dopadljivost, ki se ne nahaja povsod. Že nizke strešja, da se komaj opazijo, ki so zavolj večkratne hude burje z opečnimi korci krite in tû in tam z zalimi podobami okinčane, dajejo neko dopadljivost vsakemu poslopiju, da ni, kakor v nekterih mestih — ako mi je dovoljeno se poslužiti prilike — podobna možu, ki nosi večjo kapo od sebe samega. Med vsemi poslopiji celega mesta je brez dvombe naj veličastniša nova na štiri vogel zidana bolnišnica, ki leži na vzhodni strani mesta, in jo že na cesti, ki od Občine pelje, lahko razločiš, ker zmed vseh hiš zavolj posebnega obsega veličansko

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 20. decembra 1856.

Je li potrebno, da kmetovavec bukve prebira?

(Dalje.)

Kmetovavec ne potrebuje veliko bukev; treba mu je pa vendar nekaj dobrih knjig, ktere utegne prašati za svét in iz kterih more pozvedovati, kaj in kako bi v gospodarstvu kaj popravil, pre naredil, pomnožil in pobiljšal sploh.

Lepo število koristnih gospodarskih bukev in časopisov imajo posebno že nemški, francozki in angleški kmetovavci; tudi berejo sploh ondotni priprosti gospodarji več kot našinci *).

Slovenski kmet je bil dolgo časa skorej brez vseh bukev v svojem materinskem govoru pisanih, iz kterih bi bil mogel učiti se, ali jemati nauke v kmetijstvo segajoče, ali sploh pobiljšati si svoj revni stan. Hvala Bogu! ta žalostna dôba je minula; prikazala se je tudi slovenskemu kmetiču rumena zarja prijetnejih dní, — tudi njemu se odpirajo studenci koristnih nauk, ako le iz njih zajemati hoče! Odkar so namreč jele „Novice“ (1843. leta) izhajati na svetlo, je mnogo mnogo koristnih reči za vesvoljno kmetijstvo razširilo se med slovenski narod; učeni domoljubi so jeli spisovati bukve, ktere prostega kmeta učijo boljšati in popravljati gospodarstvo njegovo. Tako je bilo v malo letih sostavljenih in tiskanih nekoliko prav dobrih bukev v lahko razumljivem slovenskem govoru. Sprejelo jih je ljudstvo veselo, pokupilo jih mnogo, ter se raduje tega poprej neznanega zaklada.

Kot podlaga in temelj kmetijskega napredovanja slovenskim kmetovavcom naj pa bodo posebno naslednje bukve: „kmetijska kemija“, najperva in najpotrebniša kniga poljodelcu, — potem „umno kmetovanje“, „zvedeni kmet“, „živinozdravstvo“ s svojimi razdelki, ki so „živinoreja“, „pomoč ob porodih“ itd., „vinoreja“, „vertnar“, „čbelarček“, „nauk murbe in svilne črve rediti in svilo (žido) pridelovati“.

Te bukve zadostujejo gospodarjem za zdaj; naj jih le marljivo berejo in prebirajo, kadar jim je drago; največ pripo-

ročamo jih pa novakom v gospodarstvu, ki so jasne glave pa bistrih oči, ter ki berejo in se podučujejo radi. Upamo pak, da učeni ljudomili možje med nami ne bodo nehali delati pa spisovati v prid narodu slovenskemu, po nemilosti časov zanemarjenemu — kaj bi rekel? — toliko let ali stoletij; upamo, da bodo verli možje duševne moči svoje in svoje vednosti sploh obračali na prosveto in blagostanje svojih rojakov, tolikanj nauka potrebnih prostih selanov; upamo, da bodo poslednjim še marsikaj koristnih stvari napisali, kar jim manjka dozdej, postavimo: rastlinoznanstvo (botaniko), prirodopis (naravopisje) in še več drugih. Kakor smo rekli, zanemarjeni tako dolgo narod potrebuje učenja, kot riba vode; naj mu ga delijo, ki utegnejo in znajo! Kar pa novih in najnovejših koristnih iznajdb v kmetijstvu na dan prihaja, naznanjajo ukaželnemu kmetovavcu od tedna do tedna „Novice gospodarskih in obertnijskih stvari“; naj le bere marljivo, pa posnema djansko umni kmetovavec, kar v unih bukvah in totem časopisu mu svetujejo dovedeni možje; naj po teh pomogljejih popravlja in boljša svoje gospodarstvo, in posijala mu bo gotovo vselejša prihodnost. (Konec sledí.)

Gospodarske skušnje.

Vinorejci, preč z belíno!

Tako beremo v 3. listu štajarskega gospodars. časnika Vagali so v več goricah na Štajarskem letošnji mošt, pa povsod so našli, da mošt iz belíne je imel najmanj vinskega cveta, največ pa kisline v sebi. Belína (bela) je tista terta, ktere grojzdje med vsemi najpozneje dozori, in ker ima največ kislobe v sebi, je lahko zapopasti, da iz tega plemena se zamorejo le nizke (slabe) vina napraviti. Za belíno najslabeje pa se obnaša šipon (Mosler), ako ne raste na ugodnem kraju; zato pravi omenjeni list: „Dokler na Štajarskem ne bomo izruvali belíne popolnoma in zbirčnega šipona ne bomo djali na pravi kraj in ga ne bomo mešali s španjolom, ne bojo štajarske vina nikoli višje veljave po svetu dosegle! Tedaj preč z belíno, s šiponom pa na pravi kraj in v družino s španjolom!“

Električna luč — nova svečava ribčem.

Ker so unidan govorile „Novice“ od tiste luči, ktera je zlo enaka nebeškemu ognju (blisku) in jo učeni možje brez loja in olja prižigajo, naj povejo svojim radovednim bravcem tudi novico *), da je slavni Francoz S. Dumoulin, družbenik národne akademije pariške, skusil s to lučjo posvetiti ribčem, ko so na morji ribe lovili. Skušnja ta, pervikrat razglašena 1. rožnika l. l., se je tako dobro sponesla, da so jih hipoma nalovili na cente.

Naj beró častiti bravci sami, kako šna je ta naprava, in kako je popisana v omenjenem časniku:

Znano je — beremo ondi — da že zdavnej in v več deželah ribči, kadar grejo ponoči na morje, jezero ali ve-

*) Na Angležkem (pripoveduje gosp. dr. Hlubek v svojem topisu) nahaja se skorej v vsaki hiši, tudi na kmetih, nekoliko bukev: sveto pismo, kak podučen časopis in pa nekaj drugih koristnih knjig. Bolj premožni kmetovavci pa se vé da imajo več gospodarskih bukev, in lepo je viditi v sobi umnega najmitelja omarico polno bukev in časopisov. Pa ne stojé le na pogled v omari bukve, ampak upotrebujejo jih pridno domačini. Na večer, po dokončanih opravilih, pozimi ali ob neprijetnem vremenu prebira to ali uno knigo gospodar ali gospodinja, ali berejo na glas dorašeni otroci, posluša pa vsa družina. Ob nedeljah in praznikih se ne klatijo gospodarji po kerčmah, ampak sveti dan je posvečen svetim opravilom, premišljevanju in branju svetega pisma ali kakih drugih koristnih bukev. Iz teh učé se mladi pa stari ljudje, kaj bi bilo ugodno v pobiljšanje njih gospodarstva; potem posnemajo in poskušajo djansko to in uno, kar so brali, pa se jim pripravno dozdeva za njihove potrebe. Nasledki takega umnega početja so pa tudi očitni. Saj so naši bravci že večkrat slišali, da pohištva, zemljištva, in gospodarstvo angleških kmetovavcov sploh so take, da popotnik, ki v tiste kraje zahaja, se čudi jako, ker vidi koj na prvi pogled, da ondi bivajo pridni, umni pa premožni ljudje. Pis.

*) Častiti predsednik naše kmetijske družbe gosp. Terpinc so nam prijazno podali popis te čisto nove najdbe, ktere še nikjer drugod nismo brali, iz francoškega lista „Journal mensuel des trav. de l'acad. nation. agric., manuf. et comere“. Sept. et Octob. 1856. Vred.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 24. decembra 1856.

Je li potrebno, da kmetovavec bukve prebira?

(Konec.)

Konečno še nekaj. Ker kmetovavec ne obdeluje le polja, temoč ker ima opravljati tudi z državo, v kateri biva, in z ljudmi, s katerimi prebiva, ali na kratko: ker kmetovavec je tudi državlján, mu je tudi vediti treba, kaj da ima ko taki opravljati, kako se vesti ko taki. On mora vediti, kaj ima državi pa drugim ljudém spolnovati, kaj od obeh pričakovati, ktere dolžnosti pa pravice ima on, in česar se ima ogibati, da ne škoduje drugim ljudém, da ne pride v škodo sam. Tote dolžnosti pa pravice obsega posebna postavna kniga, kateri je naslov: „državljánski zakonik“.

Druga postavna kniga določuje kazni (štrafenge) za prestopke in hudodelstva; tej se pravi: „kazenski zakonik“. Neobhodno potrebno je, da vsak gospodar saj nekoliko vé, kaj da tote dvé prevažni knigi obsegate, kaj da velevate, kaj da prepovedujete. Zatorej bi bilo prav, da bi v vsaki občini ali v vsaki fari bil saj en iz tís teh dveh bukev, terdo vezan in hranjen menda najbolje v šolski knižnici ali v županijski pisarnici. Naj bi soseščani pogledovali pogostoma v te bukve, posebno ko nameravajo kaj važnega početi, postavimo, ako misli kdo izmed njih hišo in polje kupiti ali prodati, možiti ali ženiti se, na pósodo dati dnarja ali dolgove poplačati, oporočiti (testament delati) itd. Naj bi duhovni gospodje ali župani ob prilikah brali pa razlagali to ali uno poglavje iz teh bukev prostim ljudém, da jih soznanijo z njimi polagoma, ter obvarjejo tako mnogo dolgoterpečih in pogubnih pravn in prepírov, troškov in — ječe ali celó zgube življenja. Marsikter nesrečnik namreč, posebno mlad in neveden, ki na leta je obsojen v težko železje, bi ne bil zabredel v hudodelstvo, bi ne bil dopernesel kaj nepostavnega, ako bi bil vedil poprej, kaj da je prestopok, kaj hudodelstvo in kaj da ga čaka, če tega ali unega zločina se ukrievi.

Tedaj, končaje ta spis, ponavljamo kar smo ravno dokazali, na kratko še takole:

Več ko bo dobrih bukev in prave omike med ljudmi, večje bo njih blagostanje; dopernašalo nasproti se bo manj hudobij, in ječe bodo imele manj prebivavcov.

Pa poreče tukaj marsikdo izmed gospodarjev, prebravši vse to: „Bukve niso za me. Jez ne utegnem brati, jez berem težavno, jez ne razumem jezika kakor se piše v bukvah ali časnikih; pomenki v bukvah so meni malo umevni. In še celó zakonike mi hvalite...! Za božjo voljo, saj kmet ni pravnik, da bi tudi tote prebiral. Bukve so le za učene ljudi“.

Ne tako, ljubi moj! Roka, ktera pomladi vodila je krivi plug po ralnem polju in je naročju zemlje zaupala poljevo zernje; roka, ktera poleti je žela rumeno klasje, in v jeseni po prisojnih gorica obirala grojzdiče sladko; — ta pridna roka tvoja naj sega tudi kadkad po teh ali unih dobrih bukvah, po tem ali unem podučnem časopisu, pa to v dóbi, ko praznuješ in odpočivaš od poljskih opravil,

ob dolgih zimskih večerih, ob nedeljah in praznikih. Prebiraj ali daj si brati le količkaj. Odpočivaje se boš učil. Kar ne razumeš danes, utegneš razumeti drugi dan: saj si „prebrisane glave, in um ti je dan“. Poprašuj; tù pa tam nahajaš vendar le kakega modrega moža, ki ti bo razložil to pa uno, kar bi tebi bilo nerazumljivo. Kar zadeva državljánski zakonik, je pisan umevno, poslovljen pa tako lepo, da ga tudi nepravnik lahko razumeva. Kaj veljá, da najdeš v tej ali uni knigi kako zlato zernice, ktero, prav obrnjeno in prav vsajeno, ti stoterno povračuje tvoj trud in dnar. —

Nadjamo se, da po takem smo rešili prašanje, ktero smo na čelo tega sestavka postavili bili, dokazavši, da je kmetovavcu neobhodno potrebno, da njemu v prid napisane knige in gospodarske časopise marljivo prebira, če hoče dobro in varno gospodariti ter iz naročja zemlje pridobivati hrane dovelj, ob enem pa odverniti, da ga ne nadkrilijo bolj omikani sosedje v gospodarskem napredovanju.

J. Šubic.

Koliko omlati Hensmanova mlativnica na dan.

Ko so „Novice“ pohvalile Hensmanovo mlativnico, ktera se vidi in poskusiti more na vertu krajnske kmetijske družbe na Poljanah, so povedale: koliko snopov omlati na dan; pa snope so imenovalle velike snope, kakoršni so okoli Dunaja, v zgornji in dolnji Avstrii, na Českem navadni, ker tukaj pri nas ni bilo moč je poskusiti, zato ker smo jo prepozno v Ljubljano dobili. Gospod predsednik naše družbe so poprašali zatega voljo na Dunaj in so odgovor dobili: da avstrijski in česki snopi so trikrat, pa tudi štirikrat večji; — s Hensmanovo mlativnico, ki se z roko goni, omlati tedaj 6 delavcov, ki mašini dobro strežejo, 25 vagánov (mecnov) pšenice na dan. — Velika Hensmanova mlativnica, ki jo goni voda, in ktera veljá 280 gold., pa omlati na dan 50 do 60 vagánov, ali pa še več, če je voda močna.

Krajopisje.

Terst. (Dalje).

Štiri glavne ceste peljejo iz mesta, in sicer: istrijska, ki je najnevkretniša med vsemi in derží v poslednji kot Istre noter do Pole, kjer se delajo velike stavbe za vojaško brodnarstvo in kjer zavolj imenitne luke bo cesarsko vojaško brodovje vprihodnjič svoje stanišče imelo. — Reška cesta do ovinka proti Občini z dunajsko združena je tudi močno bregovita in burja tù najhuje razsaja in največe zamete dela. — Tretja bolj prijazna cesta pelje po severnem bregu morja skoz lepo ravno Furlanijo v Vidim. Na tej cesti je vse bolj živo kakor na obéh ravno imenovanih; posebno perutnine pride po njej neizrečeno veliko v Terst, in mnogo rodovin se s prekupčijo perutnine živí. Na tej cesti se ti odpira naj krasniši pogled na mesto in morje. Ako kje, povzdiguje tukaj veličastna narava duha visoko nad zemljo in persi človeka kipé